

Életvitelt segítő eszközök egyénre szabott átalakítása – esetbemutató

Ilosvai Georgina Ilona, Dr. Besze Tibor, Engel Ágnes
Mozgássérült Emberek Rehabilitációs Központja

ÖSSZEFOGLALÁS:

A cikk egy eseten keresztül mutatja be, hogy milyen hatással van egy mozgássérült személy életminőségére az életvitelt segítő eszközeinek egyénre szabott átalakítása. Ezen kívül az eset bemutatásával körvonalazza a Guruló Műhely munkáját, a Funkcióképesség, fogyatékoság, egészség nemzetközi osztályozásának (FNO) gyakorlati alkalmazását a TÁMOP 1.4.2-07/1-2008-0001 projektben.

Kulcsszavak: életvitelt segítő eszközök, kerekesszék, egyénre szabott átalakítás, FNO, megváltozott munkaképesség, foglalkoztatás, Guruló Műhely

BEVEZETÉS

A Mozgássérült Emberek Rehabilitációs Központja, a TÁMOP 1.4.2-007/1-2008-0001 projektjében azt vállalta, hogy országosan hoz létre 7 olyan műhelyt, ahol életvitelt segítő eszközöket adaptálnak egyénre szabottan. A műhelyek feladatai közé tartozik:

- szakmai teamek felállítása országsszerte
- életvitelt segítő eszközök egyéni adaptációja
- életvitelt segítő eszközök szervizelése
- tanácsadás
- megváltozott munkaképességű emberek foglalkoztatása

A Guruló Műhely megváltozott munkaképességű embereket foglalkoztat, így elengedhetetlen, hogy a kliensei számára végzett átalakításon kívül a műhelyben dolgozó emberek speciális eszközigényeire is megoldást keressen. A cikk egy műszerészként dolgozó, megváltozott munkaképességű nő esetét mutatja be.

ANYAG ÉS MÓDSZER

A vizsgált személy, 39 éves 9 éve sclerosis multiplexes tünetekkel élő nő, aki jelenleg a Guruló Műhelyben műszerészként, adminisztrátorként dolgozik.

Mozgásállapotát tekintve nagyobb megterhelést követően jellemző nála a kóros fáradtság. Izomzata testszerte gyengült, alsóvégtagi túlsúllyal. Tünetei shub szerűen, évente 2x erősödnek, ilyenkor a kéz és a láb kisízületeinek gyulladása, és a kisízületek gyengülése jellemző.

Rendszeresen sportol: úszik, handbike-ozik, kosárlabdázik, tollaslabdázik.

Négykörös medencekosaras ortézise lakáson belül önálló közlekedést biztosít számára, térbeli mozgást (magasabban levő tárgyak), illetve valamelyest aktív alsóvégtagi mozgást enged. Hátránya, hogy használata fárasztó, többször le kell ülnie pihenni és kevesebb energiája marad az elvégzendő feladatra.

Az El-Go moped utcai közlekedésre alkalmas, hátránya, hogy csak akadálymentes környezetben használható, maximum 10 km erejéig. Hátránya még nagy helyigénye, és hogy tárgyak elérése a mopedből nehézkes.

Adományként kapott egy mechanikus, aktív kerekesszéket, mivel az ő mozgásállapotában nem írható fel ez az eszköz. Az

aktív kerekesszék könnyű, gyors, fordulékony, kis helyen is használható, tehát nagy mobilitást enged. Bár használata sokkal könnyebb, mint a hagyományos tolószékeké, felhasználója csak sík terepen képes önállóan hajtani, felső végtagi izomerő gyengeségéből adódóan. Munkahelyén munkatársai segítségével jut fel rámpákra, illetve ér el magasabban lévő tárgyakat. A kerekesszéket megvizsgálva, a nem megfelelő háttámla magasság miatt a kerekesszékben való ülése instabil, mely hosszú távon gerincdeformitáshoz vezet, a kerekesszék hajtása egy ilyen instabil ülőhelyzetben nehezebb, és nem utolsósorban balesetveszélyes. Nagy a kiesés veszélye. Térbeli mozgások ebben a kerekesszékben korlátozottak, a karfára ülve vesz le magasabban lévő tárgyakat, ami szintén balesetveszélyes és nagy energiabefektetéssel jár. Sok esetben nem jut már elég energiája a további munkára, vagy akár a kerekesszékben való ülésre.

A vizsgált személy kerekesszéket a törzs fordításával, a karok lendítésével hajtja, ami az ízületek túlterhelődéséhez vezet. Csukló, váll fájdalomról panaszkodik.

MÓDSZER

A funkcióképesség, fogyatékos és egészség nemzetközi osztályozása egy nemzetközi osztályozási rendszer, mely a fogyatékos személy funkcióit, cselekvési képességét írja le a saját környezetében, segédlettel és segédlet nélkül is. Ezt a módszert alkalmazza a Guruló Műhely az életvitelt segítő eszközök átalakítása során.

Ezzel láthatóvá válik, hogy

- mi az, amire az adott személy képes a saját környezetében,
- milyen segítséget, segédletet vesz igénybe a mindennapjaiban,
- mire lenne képes, ha az őt körülvevő környezet támogatóbb lenne,
- milyen egyéb támogatás lenne szükséges számára.

Szemlélete, a WHO szemléletét tükrözve a következő: „Az embert sokszor nem az állapota, hanem a környezete teszi fogyatékosá.” Azt vallja, hogy az egészségi állapot, a megmaradt cselekvési képesség a meghatározó, mert az egészségkárosodás korlátozza az egyén aktivitását, s ez kihat a társadalmi részvételére. Ehhez a környezeti (társadalmi) és személyi (egyéni) háttértényezők kapcsolódnak.

A FNO egy olyan rendszer, mely az élet minden területét összefoglalva osztályozza a vizsgált személy képességét, funkcióit, így kaphatunk teljes képet akadályozottságáról, és annak okáról.

Az életvitelt segítő eszközök egyéni átalakításakor a Guruló Műhelyben, a műhelyvezető és a műszerészek mellett, mozgásterapeuta és mozgásszervi orvos is dolgozik. E két utóbbi szakember feladata, az érkező kliensek vizsgálata, mely nem csak fizikális vizsgálaton alapul, hanem a környezet, a különböző segédeszközök, igények, szükségletek felmérésével is jár. Az első felmérés eredménye speciális, az igényelt életvitelt segítő eszköz felmérésére leginkább alkalmas adatlapra kerül felvezetésre, mely FNO kódokat is tartalmaz. Attól függően, hogy milyen eszközözön történik az átalakítás, más-más adatlapot használnak a vizsgáló szakemberek. Nem mindegy, hogy például a kerekesszék könnyebb hajtása a fő cél, vagy a 3 kerekű bicikli stabilabb hajtása. A felmérést követően a klienssel és a műszeréssel egyeztetve a team javaslatot tesz az átalakításra és annak menetére. Az eszköz elkészítését követően többszöri próba után következik a betanítás. Minden felmérést 6 hónap

múlva felülvizsgálat követ. Ekkor az FNO kódok újra felvezetésre kerülnek a kliens adatlapjára.

A műhelyben, és majdani a műhelyekben dolgozó szakemberek, az FNO alkalmazását ismertető 5 napos képzést követően, egy olyan definiáló sablont követve osztályoznak, mely segítséget nyújt a vizsgálatok FNO minősítőbe történő beillesztéséhez.

A Műhelyben dolgozó mozgásterapeuta segít az eszköz kialakításában, használatának betanításában, és nyomon követi a kliens állapotát. Az FNO-val az igénylő funkcióit osztályozza, az adaptáció hatására kialakult változásokat számszerűen kódokban rögzíti, és az esetlegesen felmerülő újabb problémákra fényt derít.

Esetünkben az átalakítás célja, egy olyan segédeszköz kialakítása volt, mely segíti a vizsgált személyt a munkahelyen belüli önálló közlekedésben, megelőzi, csökkenti a kerekesszékes életmód káros hatásait, és biztonságos munkavégzést biztosít számára.

EREDMÉNY

A vizsgált személy számára egy olyan kerekesszék készült el, mely hajtásrészegítővel ellátott, és állító funkciója is van. A hajtásrészegítővel képes önállóan rámpán is közlekedni, könnyedén hajtja a kerekesszéket, így ízületei nem terhelődnek túl. Kis gyakorlás után kisebb padkákon, küszöbökön való áthaladás is lehetséges számára. Az állítófunkció, az állás jótékony hatásai mellett, segít abban, hogy a magasabban lévő tárgyakat is könnyedén elérje, ezáltal több energiája marad a munkájára és a nap további részére is. A háttámla magassága a törzs izomerőgyengességének mértékét követve, a lapocka aljáig ér, felhasználóját nem akadályozva a hajtásban. Oldaltámasszal láttuk el, mely stabilabb törzshellyel biztosítja a hatékonyabb hajtást, a biztonságos ülést és csökkenti a gerincdeformitás veszélyét. Emellett méreteit a kliens egyéni szükségleteihez adaptáltuk.

Kerekesszék hajtáshoz kapcsolódó funkciók		Átalakítás előtt	Kerekesszék ellátás és átalakítás után
Ülő helyzet megtartása	d4153	3a3b	23b
Mechanikus kerekes szék	e12010	+1	+4
Kéz, karhasználat	d445	3b	2
Mechanikus kerekes szék	e12010	+1	+4
Helyvált. segédeszközzel	d465	3b4	24
Mechanikus kerekes szék	e12010	+1	+4
Kollégák	e325	+3	0
Középület tervezése	e150	+3	+3

Az elkészült egyéni átalakítás hatására a 6 hónapos felülvizsgálat eredményei minőségbeli változást hoztak az élet főbb területein: önellátás, szabadidős tevékenységek, mozgásállapot.

A pozitív változások az FNO minősítők változásában is kimutathatóak. Az alábbi táblázatban jól láthatók ezen változások. A d kódok jelentik az adott tevékenység kódját, az e kódok a tevékenységkor alkalmazott segédletet. Az utolsó két táblázat jelöli a kód minősítését, az átalakítás előtt, majd után. Azoknál a kódoknál, ahol egy cellán belül több minősítő jelenik meg, ott az első jelöli azt, hogy a mindennapi életben, hogyan kivitelezzi a vizsgált személy az adott funkciót, a második pedig, hogy mindenféle segédlet, segítség nélkül, hogyan kivitelezné ezt. A jelen táblázat az adatlap közel 50 kódjából 3-at közöl az egyszerűbb érthetőség kedvéért. (1. táblázat)

A kerekesszék jó kiválasztása és átalakítása után a vizsgált személy képes önállóan közlekedni a munkahelyén, képes a munkaidejének megfelelő időszakot munkával tölteni, és marad energiája az otthoni teendőkre is. Ízületi fájdalmai enyhültek. Mindezen változtatások az életminőség javulását eredményezik.

KÖVETKEZTETÉS

Az eset bemutatja, hogy mozgássérültségtől függően más és más igények merülnek fel az akadálymentesítés terén. Nem elég a közterületeket, közintézményeket, otthon akadálymentesíteni, nagyon nagy jelentősége van a megfelelő méretre beállított segédeszköznek és a rajta tett, egyénre szabott átalakításoknak.

Úgy vélem, elengedhetetlen, a hasonló műhelyek megnyitása országszerte. Fontos, hogy a mozgássérült emberrel foglalkozó gyógytornászok tisztában legyenek a segédeszközök, jelen esetben kerekes székek, fajtáival, működésével, felépítésével, a

felírás lehetséges módjával, vagy ha nincsen megfelelő felírható eszköz, akkor az egyénre szabott átalakítási lehetőségekről. Nagyon sokszor egyetlen párna elegendő a komfortosabb, biztonságosabb kerekesszék hajtáshoz, ezért fontos, hogy legyen szemük a szakembereknek arra, hogy azt a felhasználója, milyen módon tudja a legoptimálisabban használni.

Felhasznált irodalom:

1. Egészségügyi Világszervezet. A funkcióképesség, fogyatékoság és egészség nemzetközi osztályozása. Budapest, OEP-ESzCsM, 2004.
2. Huszár Ilona, Kullmann Lajos, Tringer László (szerk.) A rehabilitáció gyakorlata (Medicina Könyvkiadó)
3. Dr. Besze Tibor (2008): A funkcióképesség, fogyatékoság és egészség nemzetközi osztályozása. Rehabilitáció 18. évf. 1. sz.
4. Ilosvai Georgina Ilona: [2008] A funkcióképesség, fogyatékoság és egészség nemzetközi osztályozásának (FNO) gyakorlati alkalmazása. Rehabilitáció 18. évf. 1. sz. 21–24.
5. Ilosvai Georgina Ilona: [2008] Segéd- és sporteszköz adaptáció az FNO módszerének alkalmazásával. Rehabilitáció 18. évf. 1. sz. 25–29.
6. TÁMOP 1.4.2-07/1-2008-0001, Kliens útja protokoll

SUMMARY

The case study shows the effects of the individual adaptation of daily living, sport and special equipment. Also represents the work of Gurulo Műhely (workshop) and the clinical practice of ICF (International Classification of Function).

Key words:

daily living equipment, wheelchair, individual adaptation, ICF, reduced working capacity, employment